

לא היה נמצא ומושרש אלא במדרגת המלכות שהיא מדרגתו, וּמִתְמַן יָדַע כִּלְאֵא ומשם ידע כל החכמות שבעולם כי הארת ז"א משפיעה ונגלית שם, וְהוּהוּ אָמַר עוד והיה אומר עוד רְאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמַשׁ, וְשָׁבַתִּי וְרִאִיתִי וְגו'. וְכֵן בְּלָהוּ וכן כל הפסוקים שבהם אומר שלמה המלך שראה תחת השמש והיינו שראה מהמלכות העומדת תחת ז"א שהוא בחינת שמש.

אשריהם הצדיקים העוסקים בתורה ויודעים דרכיו של הקב"ה
 וְכֵאֵין אֵינוֹן צְדִיקִיָּא, דְּמִשְׁתַּדְּלִי בְּאוֹרֵיָתָא, וַיִּדְעִין
 אוֹרְחֵי דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא, וְסַתִּימִין עֲלָאִין דְּגִנְיִזִין
 בְּאוֹרֵיָתָא אשריהם הצדיקים העוסקים בתורה ויודעים דרכיו של הקב"ה וסודות
 עליונים הסתומים וגנוזים בתורה הקדושה, דְּכַתִּיב כמו שכתוב, (הושע יד) כִּי
 יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי יְהוָה צְדִיקִים יִלְכוּ בֵּם וְגו'. (חסר).

הקב"ה דן דין אמת ע"י המלכות ובהסכמת ז"א ואין מי שיאמר לו מה תעשה
 ומה תפעל

יֵאסֵף אַהֲרֹן אֶל עַמּוֹ וְגו'. (במדבר כ) רַבִּי חֵיָּא פְּתַח, (קהלת
 ד) וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמַּתִּים שֶׁכָּבַר מִתּוֹ וְגו'. הַאִי
 קָרָא אֶתְמַר וְאוֹקְמוּהָ זֶה הפסוק כבר נאמר פירושו וביארוהו (עי' גמ' שבת
 ל. ובזהר פרשת וישב דף קפח ע"ב). תָּא חֲזִי בא וראה, כָּל עוֹבְדֵי
 דְּקִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא, בְּדִינָא וְקִשׁוּט כל מעשיו של הקב"ה הם בדין
 ואמת היינו ע"י דיני המלכות ובהסכמת ז"א הנקרא אמת, וְלִית מָאן דְּאֶקְשִׁי

לְקַבְּלֶיהָ, וַיִּמְחֵי בְיָדֶיהָ, וַיִּימַר לִיה מַה עֲבַדְתָּ וְאִין מִי שִׁיקְשָׁה כַּנְגְדוֹ אוֹ יִמְחָה בִּידוֹ שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת מַה שִׁבְחָר לַעֲשׂוֹת וַיֹּאמֶר לוֹ לְמַה עֲשִׂיתָ כִּי, וְכַרְעוֹתֶיהָ עֶבֶד בְּכֹלָא וְכַרְצוֹנָא הוּא עוֹשֶׂה בַּהֲכַל.

מקשה כיצד משבח שלמה המלך את המתים יותר מהחיים

וַיִּשְׁבַּח אֲנִי (דף קפ"ב ע"ב) אֶת הַמֵּתִים שֶׁכִּבְר מֵתוֹ מִן הַחַיִּים אֲשֶׁר חַיִּים עַדְנָה. וְכִי שְׁלֹמֹה מִלְכָּא מְשַׁבַּח לְמֵתֵי אִי יִתִּיר מִן חַיֵּי אִי [נח] וַיֵּשׁ לְשֹׂאֹל וְכִי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ מְשַׁבַּח אֶת הַמֵּתִים יוֹתֵר מֵהַחַיִּים, וְהָאֵל לֹא אֶקְרִי

אור הרשב"י

וכמו שאמר ריו"ח על הפסוק "במתים חפשי" כיון שמת אדם נעשה חפשי מהמצוות. וידוע המעשה עם הגר"א שקודם מיתתו היה בוכה ושאלוהו תלמידיו מפני מה הוא בוכה אמר להם הן עתה בעוה"ז בכמה פרומות אני יכול לקיים מצוות ציצית שנאמר עליה שהיא שקולה כמו כל המצוות וכשאלה לעולם העליון אפילו אתן אלף אלפים של דינרי כסף לא אוכל לקיים אפילו מצוה אחת.

ומה ששלמה המלך אמר שמשבח את המתים כוונתו על זכות המתים המועיל לחיים כאן בעולם הזה וכמו שראינו שבשחמאן ישראל במדבר עמד משה לפני הקדוש ברוך הוא ואמר כמה תפלות ותהנונים לפניו ולא נענה וכשאמר זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך מיד נענה, וכן אמר זה על מנהגו של עולם שכאשר שר בשר ודם גזור גזרה ספק מקיימין אותה ספק אין מקיימין אותה, ואם

החכמה תחיה בעליה: זהו טעם למה יתרון לחכמה מהכסף כי החכמה מחיה את בעליה, משא"כ הממון שלפעמים מקבר את בעליו.

[נח] ובגמ' שבת ל. הקשתה ששלמה המלך סותר דברי דוד המלך אביו וגם את דברי עצמו שהרי דוד המלך אמר לא המתים יהללו יה בלומר רק החיים יכולים להלל את השי"ת וא"כ הם עדיפים על המתים ואיך שיבחה שלמה את המתים. ועוד דסותר הוא דברי עצמו כי הוא עצמו אמר כי לכלב חי טוב מהארי המת ואיך הוא משבח את המתים יותר מהחיים.

ותירצה הגמרא כי מה שאמר דוד המלך לא המתים יהללו יה היינו לענין קיום התורה והמצוות כי כל זמן שאדם בעוה"ז הוא יכול לקיים מצוות ובא לומר שעל האדם לעסוק בתורה ומצוות קודם שימות שכיון שמת במל מהתורה ומצוות ואין לו להקב"ה שבת בו

חִי אֱלֹא מֵאֵן דַּאִיהוּ בְּאַרְחַ קְשׁוּט בְּהֵאִי עֲלֻמָּא והרי אינו
 נקרא חי אלא מי שהולך בדרכי התורה והמצוות בזה העולם, **כְּמָה דְּאֵתְ אָמַר**
 כמו שכתוב (שמואל ב כג) **וּבְנֵיהוּ בֶן יְהוֹרֵעַ בֶּן אִישׁ חַי, וְהָא**
אוּקְמוּהָ חֲבַרְיָא וכבר ביארוהו החברים, **וְרִשְׁעָ דְּלֵא אָזִיל**
בְּאַרְחַ קְשׁוּט אֲקַרִי מֵת ולעומת זה הרשע שאינו הולך בדרכי התורה
 והמצוות אע"פ שהוא בחייו כאן בעוה"ז הוא נקרא מת, **וְאִיהוּ מְשַׁבַּח לְמֵתִים**
מִן הַחַיִּים ואם כן איך שלמה המלך משבח למתים שהם רשעים יותר מהחיים שהם
 צדיקים.

אור הרשב"י

פתח ואמר שאו שערים ראשיכם והנשאו
 פתחי עולם ויבא מלך הכבוד, רהטו בתריה
 למיבלעיה, אמרו מי הוא זה מלך הכבוד,
 אמר להו ה' עזו וגבור, חזר ואמר שאו
 שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך
 הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא
 מלך הכבוד סלה, ולא נענה, כיון שאמר ה'
 אלהים אל תשב פני משיחך, זכרה לחסדי
 דוד עבדך, מיד נענה, באותה שעה נהפכו
 פני כל שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו כל
 העם וכל ישראל שמחל לו הקדוש ברוך הוא
 על אותו עון. ועה"ש עוד בגמרא באורך
 ואכמ"ל עוד בזה.

תמצי לומר מקיימין אותה בחייו מקיימין
 אותה במותו אין מקיימין אותה, ואילו משה
 רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות
 וקיימות הם לעולם ולעולמי עולמים.

וכן אמר זה על המעשה שאירע עימו בחנוכת
 בית המקדש שהרי דוד המלך אמר "עשה
 עמי אות לטובה ויראו שנאי ויבושו" אמר
 דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם
 מחול לי על אותו עון, אמר לו מחול לך, אמר
 לו עשה עמי אות בחיי, אמר לו בחיך איני
 מודיע, בחיי שלמה בנך אני מודיע, כשבנה
 שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון
 לבית קדשי הקדשים, דבקו שערים זה בזה,
 אמר שלמה עשרים וארבעה רגנות ולא נענה,

ושבחה אני את המתים שכבר מתו והיו בעוה"ז ומתו ושבנו להיות עפר בקברם
ונתקנו בעפר

אֵלָא, וְדָאֵי כָּל מְלוּי דְשְׁלֵמָה מְלֻכָּא, בְּחֻכְמָתָא

אֲתַמְרוּ, וְהָא אֲתַמְרוּ אלא ודאי שכל דברי שלמה המלך נאמרו

בחכמה וכבר אמרנו דבר זה ומה שאמר, **וְשִׁבַח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים, אֵילוּ**

לָא פְּתִיב יַתִּיר, הָוּה אֲמִינָא הֵכִי אם לא היה כתוב בפסוק אלא תיבות

אלו היה מקום להקשות איך הוא משבח לרשעים יותר מהצדיקים, **אֲבַל בֵּינָן**

דְּכְתִיב שְׁכַבְר מֵתוּ, אֲשֶׁתְּכַח מְלָה אַחְרָא בְּחֻכְמָתָא אבל

כיון שכתוב שהוא משבח את "המתים שכבר מתו" זה מלמד ששלמה המלך אמר דבר אחר

בחכמתו. **שְׁכַבְר מֵתוּ: זְמַנָּא אַחְרָא אֲסִתְּלָקוּ מִן עֲלְמָא,**

וְאֲתַתְּקִין בְּעַפְרָא ומה שאמר שכבר מתו היינו שהם כבר היו בעולם הזה פעם

אחת וכבר מתו ושבנו להיות עפר בקברם ונתקנו בעפר, (דאֲזַדְמְנָא דִּי מְמַנָּא עֲלֵיהּ וּמִית בְּחַיֵּי

עֲלְמָא דְבְּגִין דִּיתְתֵּקִין (ס"א דאֲזַדְמְנָא עֲלֵיהּ וְתַב בְּהַאי עֲלְמָא בְּגִין דִּיתְתֵּקִין) (ס"א דְּמְמַנָּא עֲלֵיהּ

וּמִית בְּהַאי עֲלְמָא וְאֲתַתְּקִין בְּעַפְרָא בְּגִין דִּיתְתֵּקִין בְּאֲתֵר דִּישְׁתְּלִים זְמַנְיָה מֵת הָא וְדָאֵי דָא הוּא

שְׁבַחָא מְשַׁאֲר מְתֵי עֲלְמָא אֵי תִימָא אֲתַדְּן זְמַנָּא אַחְרָא בְּהַוּא עֲלְמָא הָא פְּתִיב לָא תְּקוּם וּגו') (

וגם נתקנו בחיבוט הקבר על ידי המלאך הממונה על כך ושבנו לעוה"ז ועכשיו הם מתים כי

הם ממיתים את עצמם באהלה של תורה כדי לתקן עצמם) בְּתֵר דְאֲשְׁתְּלִים זְמַנְיָה מִית וְדָאֵי

הוּא שְׁבַחָא מְשַׁאֲר מְתֵי עֲלְמָא. (אחר שנשלם זמנם והם מתים ודאי שהם משובחים יותר

משאר המתים בעולם) אֵי תִימָא אֲתַדְּן זְמַנָּא אַחְרָא בְּהַוּא עֲלְמָא (ואם תאמר שעדין אינם

משובחים יותר כי הם צריכים גם להיות נידונים שוב למעלה בעולם העליון), הָא פְּתִיב (הרי